

й досі містить прогалини та колізії, від якості усунення і подолання яких залежить ефективність реалізації поставлених завдань.

Фоменко О. Ю.,
здобувач кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ СТАЖУВАННЯ У РАДЯНСЬКИЙ ЧАС

Із прийняттям у 1922 р. Кодексу законів про працю держава визнала необхідність розширення ринку праці та легалізувала в певних межах свободу підприємництва. Удосконалення виробництва обумовили необхідність запровадження нових технологій та вдосконалення умінь працівників. Для молодих спеціалістів після закінчення навчання актуальним стала потреба перетворення теоретичних знань, здобутих у вищих професійних навчальних закладах освіти, у практичні навички. Цього можливо було досягти за допомогою проходження стажування на підприємствах.

На початку ХХ століття у радянських нормативно-правових актах вживався термін «проходження стажу». Щоб визначити тотожність понять «проходження стажу» і «стажування», варто звернутись до тлумачного словника. Велика радянська енциклопедія зазначає, що «стаж» це – «продолжительность деятельности в какой-н. области» та «срок, в течение которого вновь поступившие работают для приобретения опыта в своей специальности, а также для общей оценки стажирующегося». Виходячи з даного визначення, аналізу постанов, декретів та роз'яснень РНК СРСР того часу, можна дійти висновку, що термін «проходження стажу» використовувався для врегулювання відносин, які виникали під час стажування молодих спеціалістів.

Розвиток інституту стажування починається з 1926 р. Згідно Постанови РНК СРСР від 14.06.1926 р. «Про порядок надання місць практики учням університетів, інститутів і технікумів та місць проходження стажу особам, які пройшли повний курс зазначених навчальних закладів» усі підприємства та установи були зобов'язані приймати на річний стаж осіб, які пройшли повний курс навчання в університетах, інститутах та технікумах. Для цих

осіб був встановлений порядок проходження стажу у відповідності до отриманої спеціальності та виплачувалась заробітна плата за виконану роботу. За наявності вакантних місць стажистам надавалося переважне право зарахування до штату підприємства або установи, де вони проходили стаж, як протягом стажування, так і по його закінченні. У 1927 р. РНК переглянула існуючий порядок надання місць проходження стажу та зазначила необхідність встановлення, по можливості, обов'язкового стажування для всіх випускників.

У повоєнний час молоді спеціалісти проходили стажування для адаптації до конкретних умов професійної діяльності та виконували виробничі і посадові обов'язки на спеціально відведеному робочому місці. Органи професійно-технічної освіти проводили стажування майстрів виробничого навчання на передових промислових і сільськогосподарських підприємствах, будівництвах і в інших організаціях терміном до двох місяців. Воно проводилось з метою практичного вивчення майстрами сучасної техніки і технології виробництва, наукової організації праці, прийомів і методів праці передовиків і новаторів виробництва. На цій основі забезпечувалось підвищення якості професійної підготовки молодих кваліфікованих робітників у навчальних закладах системи професійно-технічної освіти та давало змогу якнайшвидше оволодівати новими спеціальностями, прилаштовуватись до нових темпів виробництва та знрядь праці.

У цей період також удосконалюється викладацька та наукова діяльність у вищих навчальних закладах освіти. Починаючи з 1967 р., викладачі спеціальних дисциплін ВНЗ проходили стажування на передових промислових та сільськогосподарських підприємствах, у провідних вишах та науково-дослідних установах строком до трьох місяців (з відривом або без відриву від викладацької роботи у ВНЗ). Керівники підприємств та установ були зобов'язані приймати на стажування викладачів та створювати їм необхідні умови для ознайомлення з технологією, сучасним обладнанням, економікою та організацією виробництва. Науково-дослідні установи Академії наук СРСР з метою покращення відбору для наукової роботи найбільш здібних молодих спеціалістів, ввели посади стажерів-дослідників. Осіб, які пройшли стажування і більш за всіх виявили себе в науковій діяльності, дозволялось залишати на постійну роботу в таких установах.

Рада Міністрів СРСР 18.07.1972 р. прийняла Постанову «Про заходи щодо подальшого вдосконалення вищої освіти в країні», яка встановлювала обов'язкове проходження стажування строком до одного року для всіх молодих спеціалістів після закінчення навчання. Таке стажування передбачало виконання посадових обов'язків та отримання заробітної плати згідно штатного розкладу. Для молодих спеціалістів основним завданням стало набуття необхідних практичних та організаторських навичок для виконання обов'язків по займаній посаді, вивчення специфіки своєї роботи та поглиблення спеціалізації знань економіки виробництва, наукової організації праці та управління, ознайомлення з новітніми науково-технічними та виробничими досягненнями. Разом з тим, під час проходження стажування виявлялися ділові якості випускника для найбільш раціонального його використання на даному підприємстві. Дія цієї Постанови розповсюджувалась на молодих спеціалістів, які закінчували ВНЗ починаючи з 1978 р. і до прийняття у 1991 р. Закону України «Про освіту».

Не зважаючи на обмеженість сфери застосування інституту стажування, важливим надбанням радянського часу стало запровадження обов'язкового проходження стажування для молодих спеціалістів після закінчення ВНЗ, що давало можливість адаптуватись до виконання посадових обов'язків на першому робочому місці. Законодавче закріплення статусу стажиста на рівні з працівниками, включення строку стажування до страхового стажу забезпечувало додаткові гарантії та соціальну захищеність молодим спеціалістам. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. запровадив стажування на підприємствах для студентів ВНЗ, але не врегулював статус стажиста, а тому, вважаємо доцільним використати досвід минулих років і встановити однакові права та гарантії для працівників і стажистів.